

Wanneer u kanker heeft

Steun en begeleiding voor u en uw kind

Deze brochure is bedoeld als naslagwerk bij het begeleiden van uw kind(eren) wanneer ze geconfronteerd worden met kanker bij één van de ouders, de behandeling ervan en het eventuele sterfproces.

Het ziek zijn en/of sterven van een geliefd persoon, en zeker dat van een ouder, kan één van de meest traumatische ervaringen zijn die een kind in zijn* kindertijd kan overkomen. U en/of uw partner zijn immers de meest belangrijke personen voor uw kinderen, op wie ze altijd kunnen rekenen. Daarbij spelen u en/of uw partner een essentiële rol bij de persoonlijke ontwikkeling van uw kind.

Kanker bij één van de ouders heeft invloed op alle leden van het gezin. Het roept veel vragen op bij de ouders, zoals:

- Hoe vertel ik mijn kinderen dat hun vader of moeder kanker heeft?
- Zijn mijn kinderen niet te klein om het te begrijpen?
- Wat moet ik doen als mijn kinderen emotioneel reageren?
- Zal ik mijn kinderen meenemen naar het ziekenhuis?
- Waar kan ik aanvullende informatie hierover vinden?

Met deze brochure willen wij u en/of uw partner een handreiking geven hoe hier mee om te gaan en waar u terecht kunt met vragen en problemen. Daarnaast geeft deze brochure aanvullende

informatie over websites en boeken voor kinderen of volwassenen over dit onderwerp, ingedeeld naar leeftijd van het kind.

*(*Voor de leesbaarheid van de brochure wordt in de tekst geen onderscheid gemaakt tussen een zoon of dochter. Voor het gemak spreken wij in de 'hij'-vorm. Uiteraard kunt u in alle gevallen in plaats van 'hij' of 'zijn' ook 'zij' of 'haar' lezen.)*

Vertellen of niet

Als ouder wil je je kind graag beschermen tegen ziekte en verdriet. De eerste reactie kan dan ook zijn om je kind niets te vertellen als één van de ouders te horen heeft gekregen dat hij of zij kanker heeft. Als er iets ernstigs aan de hand is met papa of mama hebben kinderen, hoe jong ook, dit meestal heel vlug in de gaten. Kinderen voelen aan dat er iets niet klopt. Er met de kinderen over praten is dan ook erg belangrijk. Op deze manier voelen de kinderen zich serieus genomen en blijven ze een gevoel van geborgenheid houden.

Houd bij het vertellen rekening met de leeftijd van het kind. Geef niet te veel informatie ineens en loop niet te ver op de zaken vooruit. Ondersteun kinderen als ze informatie willen opzoeken in boeken of op internet. Verderop in deze brochure staat een lijst met (kinder)boeken of internetsites die hierbij een handig hulpmiddel kunnen zijn.

Reacties van kinderen per leeftijdsfase

Ieder kind verwerkt verdriet op zijn eigen manier, passend bij zijn leeftijd en karakter. Hieronder staan de reacties van kinderen per leeftijdsfase beschreven en hoe hiermee om te gaan.

Babytijd

Zelfs een baby kan merken dat er dingen veranderen als één van de ouders kanker heeft. De regelmaat valt weg en er is geen vaste verzorger meer, of de verzorger gedraagt zich anders dan voorheen. Een baby kan het verdriet van de ouder(s) voelen en hierdoor onrustig worden, veel gaan huilen, slecht slapen, spugen etc. Vanaf acht maanden worden baby's eenkennig en kunnen ze verbanden leggen, waardoor ze bijvoorbeeld gaan huilen als ze

iemand in een witte jas zien. Vanaf negen maanden tot een jaar kan er scheidingsangst ontstaan.

Praktische tips:

- Bied uw baby zoveel mogelijk regelmaat aan, het liefst door een vaste verzorger.
- Laat uw kind merken dat u er voor hem bent door te knuffelen, wiegen en zachtjes tegen uw kind te praten.
- Laat uw kind indien mogelijk zoveel mogelijk tijd doorbrengen bij de zieke ouder in het ziekenhuis.

Peutertijd

De peuterperiode is voor kinderen en ouders een heftige periode. In de peutertijd ervaart een kind steeds meer dat een het eigen identiteit heeft, met eigen wensen en een eigen wil. Bij ziekte is de dagindeling meestal anders, er is minder tijd om met uw kind te spelen en er is vaker een andere verzorger. Uw peuter kan net dingen zelfstandig, maar de tijd ontbreekt om die dingen ook zelf te laten doen. Een peuter kan erg boos worden en driftbuien krijgen als hij zijn zin niet krijgt. Als een peuter gespannen of gefrustreerd is kan hij terugvallen in gedrag dat hij liet zien toen hij jonger was. Peuters zien zich zelf als het middelpunt van de wereld, wat als gevolg kan hebben dat ze denken dat de ziekte hun schuld is. Wanneer een kind aandacht wil en hij dat niet krijgt gaat hij erom vragen; en juist door iets te doen wat u niet wilt. Voor een kind is negatieve aandacht ook aandacht.

Praktische tips:

- Probeer zoveel mogelijk de dagstructuur vast te houden, als het kan door een vaste verzorger.
- Als u uw kind aandacht geeft, doe het dan ook voor de volle 100 procent. Kies hiervoor een geschikt moment uit als u zich goed en niet te vermoeid voelt. Geef aandacht door bijvoorbeeld samen een boekje te lezen of een wandelingetje te maken.
- Met behulp van boekjes over het onderwerp, aangepast aan de leeftijd, kunt u uw kind vertellen wat er aan de hand is.

Kleutertijd

In deze periode gaan kinderen veel vragen stellen en willen ze op onderzoek uit. Fantasie en werkelijkheid kunnen ze nog niet goed van elkaar scheiden.

In deze periode zijn kinderen vaak al wat minder koppig en hebben al wat meer geduld. Ze krijgen dan ook al wat meer inlevingsvermogen en kunnen daardoor gevoeliger zijn voor de gevoelens van de ouders.

Praktische tips:

- Stimuleer uw kind om zijn gevoelens te uiten, door erover te praten of door bijvoorbeeld een tekening te maken over zijn gevoelens.
- Met behulp van boekjes over het onderwerp, aangepast aan de leeftijd, kunt u uw kind op een manier die bij zijn leeftijd past, vertellen wat er aan de hand is.
- Kinderen in deze leeftijd hebben vaak moeite met het veranderde uiterlijk van de zieke ouder. Stimuleer deze gevoelens te uiten en maak duidelijk dat u en/of uw partner nog steeds dezelfde vader of moeder bent.
- Vertel uw kind dat de ziekte niet besmettelijk is en dat u en/of uw partner gewoon geknuffeld mogen worden.

Schoolkind (6 tot 12 jaar)

Een kind in deze fase krijgt steeds meer ervaringen met de dood (een dood vogeltje gevonden, een huisdier dat dood is gegaan, of mogelijk een opa of oma die overleden is). Dit kind ervaart steeds meer dat de dood onomkeerbaar is, dat het voor altijd is. Anderzijds kan een kind in deze leeftijd juist ook denken dat kanker besmettelijk is of dat het een straf is voor slecht gedrag. Een schoolkind kan een schuldgevoel krijgen door te denken dat papa of mama kanker heeft gekregen omdat hij ongehoorzaam is geweest.

Bij schoolkinderen zie je vaak de volgende reacties: slecht slapen, hoofdpijn of buikpijn, erg stil zijn of juist overactief, sterk wisselende buien etc. Ook de schoolprestaties kunnen achteruit gaan. Daarom is het ook erg belangrijk om de school in te lichten over het ziekteproces. De school kan dan in overleg met u en/of uw partner

bekijken hoe ze hiermee tijdens schooltijd kunnen omgaan en hier aandacht aan kunnen besteden op school.

Praktische tips:

- Stel uw kind gerust door uit te leggen dat er altijd voor uw kind gezorgd zal worden.
- Het is belangrijk dat uw kind weet dat de ziekte niet besmettelijk is en dat er gewoon geknuffeld mag worden en dat uw kind geen schuld heeft aan deze ziekte.
- Deel uw gevoelens met uw kind, maar pas hierbij op er geen angsten worden overgedragen op het kind.
- Boekjes of internetsites over dit onderwerp kunnen een handig hulpmiddel zijn om uw kind uit te leggen wat er aan de hand is. We adviseren u wel om samen met uw kind deze sites te bezoeken omdat ze vaak ook veel gevoelens kunnen losmaken. Verderop in deze brochure vindt u een handige lijst met boeken en internetsites die u hierbij kunnen helpen.
- Door spel of tekenen kan uw kind zijn gevoelens uiten en verwerken.
- Laat uw kind kennismaken met afscheid nemen. Dit kunt u bijvoorbeeld doen door u kind naar een film te laten kijken, waarin de hoofdpersoon ook met verlies te maken krijgt (bijvoorbeeld 'the Lion King').

Pubertijd

Kinderen in de puberteit kunnen tegen extra problemen aanlopen. Zij willen niet anders zijn dan leeftijdsgenootjes, maar door de situatie thuis zijn ze dit wel. Ze kunnen daardoor flink met zichzelf in de knoop komen en zelfs depressieve klachten ontwikkelen. Pubers zijn op zoek naar de waarde van het leven en de dood. Is er iemand ziek in het gezin of gaat er iemand dood, dan zie je vaak dat pubers de rol van de zieke of overledene innemen. Ze worden dan ook door hun omgeving als vroeg wijs en serieus gezien. Dit kan tot gevolg hebben dat ze zich steeds meer gaan isoleren van hun vrienden, school en verdere sociale contacten. Er zijn ook pubers die nauwelijks lijken te reageren. Het kan zijn dat ze dan geen steun zoeken thuis, maar dan juist buiten de deur. Ook pubers kunnen zich schuldig voelen tegenover de zieke ouder.

Praktische tips:

- Stimuleer uw kind contact te zoeken met iemand die vertrouwd is voor uw kind, zodat hij bij die persoon zijn gevoelens kan uiten.
- Moedig uw kind aan om zoveel mogelijk door te gaan met het 'normale dagelijkse leven', vrienden en hobby's zijn erg belangrijk voor een puber.
- Moedig uw kind aan om activiteiten te ondernemen die hem, op een gezonde manier, afhelpen van woede en frustratie, bijvoorbeeld: een hobby of buitenactiviteiten.
- Het is belangrijk gezamenlijk activiteiten met het gezin te ondernemen om de familieband hecht te houden.
- Wees eerlijk en open met informatie en vertel wat de bijwerkingen van de behandeling kunnen zijn. Probeer onderlinge gevoelens te delen.
- Pubers zijn erg imagobewust. Ze kunnen in verlegenheid worden gebracht door uiterlijke veranderingen bij hun ouder (bijvoorbeeld haaruitval). Maak afspraken over wat uw kind en u acceptabel vinden in de aanwezigheid van vrienden van uw kind.

Helpen verwerken

Voor kinderen is het goed om over hun gevoelens te praten. Mogelijk hebben ze veel vragen over de ziekte en behandeling. Het beantwoorden van vragen kan kinderen helpen de situatie te verwerken. Laat uw kinderen merken dat ze bij u terecht kunnen met hun vragen en gevoelens, hoe moeilijk dit soms ook kan zijn. Het zal niet makkelijk zijn voor kinderen te leren omgaan met de ziekte van hun ouder. Maar zij kunnen hierbij wel geholpen worden door volwassenen in hun omgeving, op school, door vrienden of door contact met kinderen die hetzelfde meemaken als zij.

Praktische tips voor alle leeftijden:

- Geef 'slecht' nieuws aan alle kinderen van uw gezin tegelijkertijd. Kinderen zijn namelijk goed in staat elkaar op te vangen en te ondersteunen.
- Gun uw kinderen de tijd om vragen te stellen en accepteer daarbij de gevoelens van het kind. Geef uw kind hiervoor de ruimte.

- Neem uw kind zo vaak mogelijk mee naar het ziekenhuis. Dit is belangrijk om hem te betrekken bij het ziekteproces en duidelijkheid te geven wat er in het ziekenhuis gebeurd. Bereid het kind wel goed voor, zodat uw kind niet onnodig schrikt.
- Bereid bij thuiskomst uw kind goed voor, zodat hij weet wat wel en niet kan, bijvoorbeeld afspreken met vriendjes en vriendinnetjes.
- Houd er rekening mee dat kinderen heel snel kunnen veranderen in hun emoties. Het ene moment zijn ze erg verdrietig en het volgende moment hebben ze plezier voor tien.

Omgaan met dreigend verlies

Zelfs als er een goede kans op genezing is, beseffen veel kinderen dat er toch een risico is dat ze één van hun ouders gaan verliezen. Ieder kind kan hier weer anders mee omgaan. Vraag uw kinderen naar hun gevoelens. Het kan vaak helpen om erover te praten, te schrijven of te tekenen.

Als het moment van afscheid nemen naderbij komt, probeer uw kind dan hierop voor te bereiden. Hoe moeilijk dit ook is. Veel kinderen vinden het prettig als er herinneringen gemaakt worden, bijvoorbeeld door een herinneringsdoos te maken met allerlei herinneringen aan u of uw partner, zoals briefjes voor uw kind, ervaringen, foto's, een ingesproken bandje met de stem van u of uw partner.

In deze brochure vindt u organisaties en/of personen die u en uw kinderen kunnen ondersteunen bij het verwerken van het (komend) overlijden van hun vader of moeder. Kijk voor adressen en telefoonnummers achter in deze brochure.

Mogelijkheden voor steun en begeleiding in het Laurentius ziekenhuis

Begeleiding door de verpleegkundige

De ziekte kanker verandert veel in uw leven en dat van uw gezin. Dat betekent angst, verdriet, onzekerheid en veel vragen. Zoals u in deze brochure hebt kunnen lezen is het belangrijk om uw kind te betrekken bij het ziekteproces van u of uw partner. Hoe moeilijk dit ook is. Uw verpleegkundige kan u hierbij ondersteunen en samen

met u naar oplossingen zoeken. Geef aan als u behoefte heeft aan een vertrouwelijk gesprek of vragen wilt stellen.

Begeleiding door medisch maatschappelijk werk

Een medisch maatschappelijk werker is een hulpverlener gespecialiseerd in de begeleiding en behandeling van problemen en vraagstukken die zijn ontstaan door ziekte, beperking of medische behandeling. In het Laurentius ziekenhuis zijn medisch maatschappelijk werkers werkzaam die gespecialiseerd zijn in het omgaan met de ziekte kanker. Zij kunnen u en uw gezin helpen mee te denken over hoe het nu verder moet binnen het gezin en kunnen extra aandacht bieden voor een stuk ondersteuning voor u, uw partner en de kinderen. Iemand die buiten uw directe omgeving u kan helpen orde te brengen in de chaos die de ziekte kanker met zich mee kan brengen. Zij kan samen met u een plan maken over hoe nu verder en wat het beste past bij uw gezin. Heeft u of uw naaste behoefte aan ondersteuning door de medisch maatschappelijk werker, dan kunt u dit kenbaar maken aan uw arts of de oncologisch verpleegkundige. U kunt ook rechtstreeks contact opnemen met het medisch maatschappelijk werk met Maike Geraets via telefoonnummer (0475) 38 26 54 of Pascale Bömers via (0475) 38 28 57.

Rugzak

Uw kinderen krijgen via een verpleegkundige van het Laurentius ziekenhuis een rugzak aangeboden met informatiematerialen die specifiek gericht zijn op kanker binnen een gezin met kinderen tot 18 jaar. Naast deze informatiematerialen zit er in deze rugzak een speeltje voor uw kind, zoals bijvoorbeeld een tekenblok, een dagboekje of een IQ-spelletje. De rugzak mag u houden en hoeft niet teruggebracht te worden naar het ziekenhuis.

Uw kind mee naar het ziekenhuis

Houd uw kinderen niet weg uit het ziekenhuis. Als uw kind mee wil gaan naar het ziekenhuis is dit natuurlijk mogelijk. Laat uw kind desgewenst kennis maken met uw artsen en verpleegkundigen. Uw kind kan zich hierdoor wat meer op zijn gemak voelen. Ook is het mogelijk dat uw kind een rondleiding krijgt door het ziekenhuis naar

de plaatsen waar u als ouder tijdens uw behandeling van uw ziekte mee te maken krijgt, zoals de röntgenafdeling, prik-lab, polikliniek, oncologie afdeling/ ambulatorium etc.

Voor informatie over rondleidingen kunt u contact opnemen met de consulterend oncologie verpleegkundigen tel: (0475) 38 28 39 of met de verpleegkundigen van de polikliniek.

Ondersteuning op school

School heeft een belangrijke functie. Soms komen emoties daar pas tot uiting. Vertel de school over de situatie thuis. De verpleegkundige of medisch maatschappelijk werker kan u hierbij ondersteunen. Er kunnen ook veel vragen over kanker komen van klasgenootjes van uw kinderen. Als u en/of de school er behoefte aan heeft, is het altijd mogelijk dat een verpleegkundige samen met een medisch maatschappelijk werker informatie in de klas komt geven over kanker en wat dat allemaal inhoudt.

Verdrietkoffer

Een verdrietkoffer is een themakoffer voor kinderen en jongeren met materialen op het gebied van verdriet/rouwverwerking. De koffer bevat achtergrondinformatie, handvatten en tal van (les)suggesties om:

- met kinderen/jongeren te praten over de dood in algemene zin;
- kinderen/jongeren voor te bereiden op een naderend afscheid;
- kinderen/jongeren te begeleiden bij de verwerking van het verdriet.

Er is een verdrietkoffer voor groep 1 t/m 4 (onderbouw), een koffer voor groep 5 t/m 8 (bovenbouw) en een versie voor het middelbaar onderwijs.

Gebruik

De verdrietkoffer is 3 weken te leen en te reserveren bij:

Patiëntencommunicatie

Laurentius ziekenhuis

Mgr Driessenstraat 6

6043 CV Roermond

Telefoon: (0475) 38 22 36; E-mail: patientencommunicatie@lzl.nl

Legitimatie

Aan het lenen van de verdrietkoffer zijn geen kosten verbonden. Wel wordt bij het ophalen van de koffer bij het Patiënten Service Bureau om een legitimatiebewijs (rijbewijs of paspoort) van u gevraagd. Bij het niet retourneren van de (volledige) koffer zijn wij genoodzaakt om hiervoor kosten te berekenen.

Meer informatie

Wilt u meer informatie over de verdrietkoffer, dan kunt u contact opnemen met:

Patiëntencommunicatie

Telefoon: (0475) 38 22 36

E-mail: patientencommunicatie@lzzr.nl of

consulterend oncologie verpleegkundigen

telefoon: (0475) 38 28 39

(ma. t/m vrij. van 11.30-12.30 uur via telefonisch spreekuur of van ma. t/m vrij. van 08.30-17.00 uur inspreken op het antwoordapparaat, u wordt dan zo spoedig mogelijk teruggebeld).

Tot slot

Als u naar aanleiding van deze brochure nog vragen heeft kunt u altijd contact opnemen met uw verpleegkundige of met de consulterend oncologie verpleegkundigen, tel: (0475) 38 28 39

Aanvullende informatie

Hieronder vindt u een lijst met een selectie van internetpagina's, boeken en nuttige adressen, waar u en uw kinderen aanvullende informatie kunnen vinden over het onderwerp kanker bij ouders en hoe hiermee om te gaan.

Websites

www.kwfkankerbestrijding.nl

Voor algemene informatie over kanker. Via het menu 'leven met kanker' komt u in het submenu 'kanker in het gezin'.

Halte kanker is een DVD voor jongeren met een ouder die kanker heeft (13 t/m 19 jaar). Deze DVD is gratis te bestellen bij het KWF kankerbestrijding.

www.tegenkanker.net

Een Belgische site met algemene informatie over kanker. Via het menu 'publicaties' kunt u een infopakket bestellen.

[ouders met kanker, infopakket 1](#): voor ouders met kinderen jonger dan 9 jaar. Met een brochure "Als u als ouder ziek wordt. Met kinderen praten over kanker", een voorleesboekje "Mama heeft kanker" (tot 9 jaar) en een folder over een website voor kinderen.

[ouders met kanker, infopakket 2](#): voor ouders met kinderen ouder dan 9 jaar. Met een brochure "Als u als ouder ziek wordt. Met kinderen praten over kanker" en een folder over een website voor kinderen.

www.kankerspoken.nl

Een website voor kinderen, ouders, leerkrachten en andere belangstellenden. Deze site geeft informatie voor en over kinderen die een vader of moeder die kanker hebben.

www.kankerinonsgezin.nl

Een site met informatie voor het hele gezin.

www.diagnose-kanker.nl

Uitgebreide site over kanker.

www.achterderegenboog.nl

De Stichting “Achter de Regenboog” ondersteunt kinderen en jongeren bij het verwerken van het overlijden van een dierbare. Deze website is voor kinderen, ouders, leerkrachten, zorgverleners en andere belangstellenden.

De Stichting geeft ook informatie over hulpmiddelen en materialen die kunnen helpen bij de rouwverwerking, zoals:

- een module voor rouwverwerking op school;
- een werkboek voor rouwverwerking;
- een bordspel om verstoorde gezinsrelaties weer te normaliseren;
- de verdrietkoffer.

www.kindenrouw.nl

Een site met informatie over het gezin en rouw. De stichting geeft voorlichting aan ouders en kinderen wanneer een familielid of een voor het kind ander belangrijk persoon overleden is.

De stichting heeft naast voorlichtingsfilms ook een rouwprotocol ‘Kind en Rouw’ wat speciaal bestemd is voor scholen.

www.in-de-wolken.nl

In de Wolken richt zich op verliessituaties die ontstaan door het overlijden van een belangrijke ander. Er zijn brochures, boeken en andere materialen ontwikkeld voor rouwendenden. In de Wolken is met name gespecialiseerd in rouwende kinderen en jongeren.

www.de-spiegelaar.nl

Praktijk voor individuele en persoonlijke begeleiding die zich in het bijzonder richt op kinderen en jongeren met een verlieservaring in de brede zin van het woord.

www.truusbreukers.nl

Praktijk voor rouw en verliesverwerking voor kinderen, jongeren en volwassenen.

www.herinnerdingen.nl

Een site waarop je een monument kunt maken voor diegene die je mist.

Boeken voor kleuters en jonge kinderen (tot 8 jaar)

Chemo-Kasper en zijn jacht op de slechte cellen, Hella Motzfeldt. Te bestellen via VOKK (Vereniging voor Ouders met Kinderen en Kanker). www.vokk.nl

Dit boek vertelt aan kinderen wat kanker is en hoe de behandeling van kanker in de vorm van chemotherapie in zijn werk gaat. Er wordt ook verteld dat er soms vervelende dingen gebeuren, zoals haaruitval en misselijkheid.

Radio-Robbie en zijn gevecht tegen de slechte kankercellen, Brigitte van de Heuvel, Christel de Mol, e.a. Te bestellen via VOKK (Vereniging voor Ouders met Kinderen en Kanker)

In eenvoudige woorden en aan de hand van kleurrijke tekeningen wordt uitgelegd wat kanker is en wat bestraling doet.

Prinses Lucie en de chemoridders, Gabriele Schlichting en Dieter Schmitz. Te bestellen via VOKK (Vereniging voor Ouders met Kinderen en Kanker)

Een kleurig prentenboek over Lucie, een prinsesje met een tumor in de buik. Na de operatie krijgt Lucie chemotherapie. Het verhaal heeft de opzet van een sprookje.

De kankermannetjes, Yasmine Thomas Ildez. ISBN: 9789088343377

Dit boek vertelt in peuter en kleutertaal wat er allemaal speelt rond kanker. In simpele bewoordingen komen onderwerpen aan de orde als operatie, chemotherapie en bestraling. Behalve de tekst staan er ook schitterende illustraties in.

Lieve oma Pluis, Dick Bruna. – Amsterdam: Mercis publishing, z.j. ISBN: 9789256471712

Oma Pluis is dood en ook opa heeft verdriet. Oma wordt begraven en Nijntje gaat af en toe haar graf mooi maken.

Doodgaan is geen feest. Over doodgaan, cremeren en rouwen, Riet Fiddelaers-Jaspers, ill. Jet Willems – Heeze: In de Wolken, 2003. ISBN: 9080477397

In vrijwel alle kinderboeken over de dood wordt de overledene begraven terwijl de helft van de kinderen met crematie te maken krijgt. In dit prentenboek wordt aan de hand van de dood van een papa ingegaan op wat doodgaan is, op cremeren en op het rouwen van kinderen.

Dag Siem, dag Tom!: afscheid van pappa, Alma Post; ill. P. Hopman. – Heemstede: Altamira, 1991. ISBN: 9069631954

De vader van Siem en Tom wordt ziek, steeds zieker en gaat dood. Het boek gaat over de beleving van dit proces door de twee jongens. Voorlezen vanaf 5 jaar, lezen vanaf 7 jaar.

Gewoon met z'n drieën, Alma Post. – Amsterdam: Sjaloom, 1997. ISBN: 9789062492923

Na het overlijden van de papa van Siem en Tom moeten de twee jongens er zich samen met hun moeder doorheen slaan. De pijn van het gemis is in het boek af en toe sterk voelbaar. Door eenvoudig, helder taalgebruik met korte zinnen is het boekje geschikt om voor te lezen vanaf vier jaar en zelfstandig te lezen vanaf acht jaar.

Nooit meer is voor altijd, Tannia Sels; ill. Joke Pype. – Hasselt: Clavis, 2000. ISBN: 9789068227123

De papa van Lotte is dood gegaan. 'Papa komt nooit meer bij ons terug,' zegt mama. Maar hoe lang is nooit meer? Prentenboek om met kinderen bespreekbaar te maken wat er verandert thuis en op school na de dood. Vooral de depressie van de moeder wordt goed in kindertaal uitgelegd.

Mama heeft kanker, Sine van Mol en Ann de Bode, - Brugge: Muurkrant, 2003. ISBN: 9058381943

De mama van Bram en Lise heeft kanker. Hiermee begint voor hen een verwarrende tijd met heel veel vragen en verdriet, maar toch ook met leuke dingen. Samen met papa en mama slaan ze zich er door heen.

De tuin van Jonas, Brigitte Mercier-Schuermans, : Nauwelaerts, 2000. ISBN: 2803800586

Dit boek is voor kinderen van 4-12 jaar oud, van wie een familielid kanker heeft. Het verhaal gaat over de troostende vriendschap tussen tuinman Fred en Jonas. Aan de hand van een eenvoudige metafoer legt de auteur het verloop van de ziekte en de behandeling met chemotherapie uit.

Derk Das blijft altijd bij ons, Susan Varley. – Rotterdam: Lemniscaat, 1984. ISBN: 9789060695526

Derk Das is een vriend van alle dieren. Hij is al oud en hij weet dat hij niet lang meer kan blijven. Hij droomt dat hij door een tunnel gaat en niets meer van ouderdom voelt. De dood van Derk Das is een schok voor alle dieren, maar het helpt als velen over hun problemen praten en kunnen lachen om de herinneringen.

Kikker en het vogeltje, Max Velthuis. – Amsterdam: Leopold, 1991. ISBN: 9025847544

Kikker vindt een vogeltje aan de kant van de weg. Haas vertelt hem dat de vogel dood is en dan gaan ze met de andere dieren de vogel begraven. Daarna spelen ze samen verder.

Ik mis je, Paul Verrept. – Hasselt: Clavis, 1998. ISBN: 9068225626

Een prentenboek met prachtige tekeningen. Wat is missen? Mis je je vriendinnetje als die gaat verhuizen? Mist opa oma die dood is? En is dat hetzelfde? Als je je vriendin mist, ga je gewoon op bezoek. En waarom kan dat niet bij oma? Wel naar het kerkhof natuurlijk. Gelukkig zijn er mensen die je vasthouden en troosten als je verdriet hebt. Een boek dat kracht uitstraalt door de eenvoud.

Stilte a.u.b. ik denk aan kip, H. Hagen; ill. H. Geelen. – Amsterdam: van Goor, 1995. ISBN: 9000030463

In dit boek wordt verteld hoe het jongetje Onno Ebbe, haan en kraai samen kip begraven. Zij geven kip een bakje graan en een schoteltje water mee op haar reis 'van hier-en-nu naar het land van later'. Kip blijft voortleven in hun gedachten en dromen.

Boeken voor kinderen vanaf 8 jaar en middelbare schooljeugd

Pijnstillers, Carry Slee – Warendorf: van Wolkema & amp, 1997. ISBN: 9789049920845

Casper gaat op zoek naar zijn vader nadat bij zijn moeder kanker geconstateerd wordt.

Nu jij ziek bent, Ina Sipkes de Smit. – Kampen: Ten Have, 2006. ISBN: 9789025956769

In persoonlijke, troostrijke en soms grappige gedichten worden de gevoelens van kinderen onder woorden gebracht als iemand in hun naaste omgeving ziek wordt zoals vader, moeder, oma, broertje of zusje, of een huisdier.

Mama heeft kanker, Sine van Mol en Ann de Bode, - Brugge: Muurkrant, 2003. ISBN: 9058381943

De mama van Bram en Lise heeft kanker. Hiermee begint voor hen een verwarrende tijd met heel veel vragen en verdriet, maar toch ook met leuke dingen. Samen met papa en mama slaan ze zich er door heen.

Mama heeft een knobbeltje, Pieke Stuveld, : Podium, 2007. ISBN: 9789057590580

De schrijfster heeft zelf borstkanker gehad. Ze werd bestraald en heeft chemokuren gehad. Dit boek heeft zij geschreven naar aanleiding van de reacties van haar jongste dochter, Anna, op het ziekteproces.

Het monster van mama, Marleen Mutsaers, : Thoeis, 2007. ISBN: 9072219198

Dit boek gaat over Mara, een meisje van 10 jaar, als haar moeder ernstig ziek wordt. Een boek over een alledaags gezin, geconfronteerd met een ernstige ziekte. Het boek is geschreven om het thema 'zieke ouders' bespreekbaar te maken.

De tuin van Jonas, Brigitte Mercier-Schuermans, : Nauwelaerts, 2000. ISBN: 2803800586

Dit boek is voor kinderen van 4-12 jaar oud, van wie een familielid kanker heeft. Het verhaal gaat over de troostende vriendschap tussen tuinman Fred en Jonas. Aan de hand van een eenvoudige metafoer legt de auteur het verloop van de ziekte en de behandeling met chemotherapie uit.

Het meisje met de 9 pruiken, Sophie van der Stap, - Amsterdam: Prometheus, 2006. ISBN: 9789044611182.

Het boek gaat over een jong meisje dat kanker krijgt en hoe ze hiermee omgaat.

Hellup, mijn papa gaat dood!, Ria Waccary: Tekstone tekstproducties, 2007. ISBN: 9789081152419

Een boek over een achtjarig jongetje die te maken krijgt met de ernstig ziekte van zijn vader, slokdarmkanker. Gedurende anderhalf jaar ziet hij hoe zijn vader steeds zieker wordt en tenslotte zelf de beslissing neemt om niet meer te leven, maar voor euthanasie te kiezen.

Ik krijg tranen in mijn ogen als ik aan je denk; als je vader of moeder is doodgegaan, Ineke van Essen, - Utrecht: Sjaloon, 1999. ISBN: 9062493742.

In dit boek vertellen dertig kinderen over wat zij meemaakten en hoe hun leven verder ging na de dood van hun vader of moeder. Het gaat over geluk en verdriet, over akelige gedachten en fijne herinneringen. Over houden van en missen. En over je rot voelen er wat dan helpt.

Achtste-groepers huilen niet, Jacques Vriens, - Houten: van Holkema & Warendorf, 1999. ISBN: 9789026992278

Akkie uit groep 8 is ernstig ziek. De hele klas leeft met haar mee. Als ze met haar kale hoofd en pet weer in de klas komt, hebben alle kinderen een pet of hoed op, dus valt Akkie niet meer op. Dit boek over een ernstig thema is af en toe ook zeer komisch. Ernst en plezier wisselen elkaar af.

***Meer dan verdriet, Clair van den Abbeele- Tielt, Lanoo, 2004.
ISBN: 9020957228***

Een boek voor jonge mensen die rouwen, met thema's als wat gebeurt er met jou? Welke gevoelens gaan door je heen? Hoe ga je hiermee om?

Als je er niet meer bent, Riet Fiddelaers-Jaspers, - Kampen, Ten Have, 2005. ISBN: 9025955819

wanneer je vader of moeder doodziek is. Van de serie zonder jou. Als je vader of moeder erg ziek wordt, dan maak je je grote zorgen. Over alle vragen die je daarbij hebt, is dit boekje geschreven. Het kan jou helpen in moeilijke dagen.

Boeken voor ouders

Hoe vertel ik het mijn kinderen?, Schlessel Harpman, - Houten, van Reemst, 1998. ISBN: 9041006303

Schrijfster heeft zelf kanker gehad en is moeder en arts.

Als ik er niet meer ben, Riet Fiddelaers, - Kampen, Ten Have, 2005. ISBN: 9025955754

kinderen voorbereiden op het overlijden van hun ouder. van de serie afscheid nemen. Als je weet dat je niet meer lang te leven hebt- hoe vertel je het dan aan de kinderen? Wanneer ga je er dan met ze over praten? Moet je je kinderen beschermen of ze juist overal bij betrekken?

Helpen bij verlies en verdriet. Een gids voor het gezin en de hulpverlener, Manu Kierse, - Tiel, Lamoo, 1994. ISBN: 9789010982701

In dit boek worden diverse soorten verlies besproken.

Lang zal ze leven, Marianne Peters, Libra & Libris, 2008. ISBN: 9789074020053

De strijd van een jonge moeder tegen kanker.

Nuttige adressen

Voorlichtingscentrum KWF Kankerbestrijding

Delflandlaan 17

1062 EA Amsterdam

0800-0226622 (gratis KWF Kanker Infolijn)

www.kwfkankerbestrijding.nl

Vereniging voor ouders, kinderen en kanker (VOKK)

Schouwstede 2b

3431 JB Nieuwegein

030-2422944

e-mail: bureau@vokk.nl

www.vokk.nl

Stichting Achter de Regenbogen

p/a Snekerveste 16

3432 RC Nieuwegein

030-2368282 (ma. t/m vrij. van 09.00-13.00 uur)

Informatie- en advieslijn: 0900-2334141 (€ 0,15/min.)

(ma/di/do/vrij: 09.00-11.00 uur)

info@achterderegenboog.nl

www.achterderegenboog.nl

De Spiegelaar

Karin van der Plas

Langhaag 4

6086 RE Neer

06-54713443

karin@de-spiegelaar.nl

www.de-spiegelaar.nl

Praktijk voor rouw- en verliesverwerking

Truus Breukers

Brusselsestraat 133

6211 PD Maastricht

043-3216554

info@truusbreukers.nl

www.truusbreukers.nl

Bronvermelding:

- *Kanker...en hoe moet het nu met mijn kinderen? KWF Kankerbestrijding*
- Adviezen bij de begeleiding van uw kinderen als u kanker heeft. UMC Radboud